Ressenya

Institut d'Estudis Catalans (2019). *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*. Institut d'Estudis Catalans

Aina Obis Monné
Universitat de Harvard
aobismonne@fas.harvard.edu

Rebut: 30 de maig del 2020

Acceptat: 30 de juny del 2020

Seguint l'afany d'actualització de la normativa que va dur l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) a la publicació, el 2016, de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), en els darrers dos anys l'IEC ha treballat per cloure el repertori d'obres prescriptives i posar-les a l'abast de la població. D'una banda, doncs, trobem la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC), publicada el 2018, la qual, per l'edició en línia i la reducció considerable dels continguts respecte de la GIEC, abraça un públic més ampli, tot i que també expert. D'altra banda, trobem la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU), l'obra que ens interessa aquí, que va sortir el setembre de 2019 en paper i que va dirigida a professionals de l'administració, dels mitjans audiovisuals i de l'ensenyament.

Observem que, tot i que la GBU és una versió simplificada de la GEIEC, que a la vegada ho és de la GIEC, una de les característiques de la GBU que difereix de la seva predecessora, la GEIEC, és el format en paper i els destinataris a qui s'adreça; així com la GEIEC ho fa a experts (redactors, assessors lingüístics, professors, etc.), la GBU s'orienta a un públic no expert, amb coneixements generals de llengua i que vol resoldre àgilment certs dubtes. D'acord amb aquesta intenció divulgativa, s'ha reduït per fer-la més accessible i, en conjunt, suposa només un terç de la informació que aporta l'obra primària, la GIEC. Així, doncs, la GBU consta de quaranta capítols, dels quals quatre es dediquen a la fonètica i la fonologia; quatre, a la morfologia, i la resta, trenta-dos, als temes de sintaxi. Amb aquesta mateixa intenció d'arribar a un usuari no especialitzat, s'han prioritzat explicacions dels fenòmens més sintètics, l'ús de quadres resum, exemples abundants, un glossari al final de cada capítol i annexos.

Aquests canvis esmentats s'expliquen en la presentació de l'obra. A banda dels exemples i quadres resum que comentàvem, un fet rellevant que aporta la GBU, i que difereix també de la GEIEC, és la simplificació expositiva i terminològica (GBU, p. X; GEIEC, p. II). L'exposició de la GBU conté una part descriptiva molt breu, per situar el fenomen que es discuteix, i una part amb remarques normatives i d'ús, formulades amb un llenguatge planer i organitzades esquemàticament. Si bé prescriu els usos en els registres formals, molt formals i informals, se centra sobretot en els registres formals.

En aquest sentit, la GBU usa una terminologia per establir la norma que a vegades pot ser ambigua. Per jerarquitzar els casos normatius en aquests registres formals, fa servir les marques de “no és acceptable”, “s'evita” i “és preferible” (p. XII). Es concreta que l'etiqueta “no acceptable” marca els fets que es consideren no adequats perquè tenen “influència forana”; en

canvi, en la segona etiqueta, “s'evita”, no es marca aquesta particularitat, sinó que es diu que certs fets queden exclosos “d'acord amb la tradició normativa”. Malgrat això, hi ha casos en què es prescriu un determinat ús amb la nomenclatura “s'evita” quan s'especifica que prové d'influència forana, com en el gènere en els adjectius (GBU §5.5, p. 67).

Certament, el tema de la formulació discursiva és intricat quan es tracta de prescriure la llengua mitjançant la descripció dels usos lingüístics, que és el que explora aquesta nova fornada de gramàtiques. I, per bé que sorgeixen casos que poden generar confusions, la GBU és encertada quan aclareix la definició de determinats fenòmens de manera nítida i exemplificada. Ho veiem en l'explicació de la transitivitat o intransitivitat de verbs com *telefonar* i *trucar* (*per telèfon*). En aquesta ocasió, i en comparació amb la GEIEC, que apunta que, usats com a verbs de dicció, aquests verbs “són verbs transitius que seleccionen un complement indirecte” (GEIEC § 17.3c), la GBU aclareix que “són verbs transitius que seleccionen un complement directe i un d'indirecte”, fet que contribueix a entendre millor l'exemple que dona a continuació, *Telefona-li que no hi anirem* (GBU § 29.3, p. 403).

Un altre dels aspectes meritoris de la GBU, vinculat a l'ensenyament del català com a llengua addicional, és la voluntat marcadament explicativa i el caràcter explícitament didàctic. Això es fa evident, com dèiem, amb els quadres resum (com ara les construccions copulatives 30.6), els exemples que proporciona (com en taules, amb encapçalaments dels parells *Sí/No*; *Registres formals/Registres informals*; o, fins i tot, de caire més descriptiu, amb *Davant del verb/Darrere del verb* (p. 226)), les figures amb els contorns entonatius vinculats als fitxers d'àudio i els annexos (com la conjugació dels verbs irregulars i auxiliars (§ 6) o les funcions dels pronoms febles (§ 17)). A un usuari no expert, les aportacions tant de les remarques normatives i d'ús com del glossari al final de cada capítol amb els termes essencials (que inclouen una definició, exemples i remissions als apartats de la GEIEC per ampliar la informació, com és el cas de l'aspecte verbal (§ 6.3 i § 27.1), li serveixen per aclarir dubtes. L'ús d'aquests recursos contribueix a la democratització de la norma, ja que fa l'usuari més responsable i madur per prendre decisions. Així mateix, el professorat disposa de moltes eines per practicar aquests usos, alhora que els alumnes poden aprendre autònomament.

Però el tret més destacable de la GBU no és només la simplificació dels continguts exposats a la GIEC amb una aspiració didàctica, sinó la importància que dona al discurs i a la integració de les formes i les funcions. La GBU innova a l'hora de posar les formes lingüístiques al servei dels usos, tenint present la variació dialectal i funcional, i descrivint els diferents registres no només entre la formalitat i la informalitat, sinó també segons l'espontaneïtat i l'especialització dels discursos. En definitiva, constitueix un recurs pràctic, que integra les aportacions recents en recerca al voltant del plantejament de quina didàctica de la gramàtica des del punt de vista del discurs s'ha d'ensenyar i fa un gran pas cap a la descripció de la norma mitjançant les situacions comunicatives i els gèneres discursius.

Per concloure, com a gramàtica bàsica, els usuaris podran trobar-hi “més el *què* que el *per què*” (GBU, p. VIII), atès que la GBU compleix amb la funció divulgativa pel gran esforç de reformulació dels continguts que exposa i per la seva orientació en l'ús. Els especialistes en l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua catalana com a llengua estrangera, segona o addicional podran trobar en aquesta obra un aliat imprescindible per treballar els continguts lingüístics i discursius. Juntament amb la GIEC i la GEIEC, la GBU vol contribuir, doncs, a facilitar l'accés i l'ús a la llengua catalana, posant-la a disposició dels parlants.